

BESIR ANNA

Eötvös József Főiskola

Baja

Antológia a Villámfényben c. különkiadványok publikációiból

Amint az antológia alcíme is jelzi, „*A megértés villámfényében*” nevű nyelvtanulási módszer három év alatt megélt tapasztalatait, eredményeit összegzik a szerzők a tudományterületek szakemberei, nyelvtanárok és tanulók véleményei alapján.

A reklámok, s így köztük az idegennyelv tanítási, tanulási reklámok sem váltanak ki belőlünk döbbenetes kíváncsiságot.

Az ígéretések, sőt a ráígéretések korszaka letűnőben van. A rendszerváltás utáni időszak lázba hozta az embereket a hangzatos szólamokkal: Gyorsan, könnyen, fantasztikus sikerrel tanulhat nyelvet!

Az orosz nyelv kényszere alól felszabadultak lelkesen vetették magukat valamelyik nyugati nyelv sűrűjébe. A legmegdöbbentőbb ezekben az ígéretekben az idő rövidsége volt: két-három hónapos tréningektől csodát várva ígértek mindent és természetesen alapszintről.

Az orosz nyelvtanárok átképzését már valamivel óvatosabban szervezték meg egy-két évi tanulást biztosítottak, amennyiben a finanszírozási keret ezt megengedte. A képzésből helyhiány miatt kimaradók már csak saját anyagi forrásból kísérletezhettek.

A gyorstalpaló nyelvtanulás azonban elsősorban azoknak kedvezett, akiknek már volt alapismerete azon a nyelven. Az óriási iram, a halmazott tananyag megemészthetetlen volt a csekély előismerettel rendelkezőknek. Ők elkedvetlenedtek, lemondtak az angol vagy német nyelvtudásról.

Többen erős hitetlenséggel fogadták ezt a gyors iramú átképzést, a korosztályomhoz tartozók ugyanis jóval hosszabb idő alatt szereztek nyelvismeretet. 11 évig tartó tanulás, eredeti szövegek olvasása, egyéves külföldi tanulmányút eredményeként született meg a nyelvi diploma. A ma nyelviskolái elszörnnyedtek ettől az időtartamtól. Megértéssel fogadom véleményüket. Világunk felgyorsult élettempót diktál. A nyelvekre egyre nagyobb szükségünk van. Ma már alig találunk a világon olyan helyet, ahol a születés pillanatától fogva ne lenne esély egy nyelvnél több elsajátítására.

„Az egynyelvű társadalmakban is kifejezett, rendszerint államilag is támogatott törekvés az idegen nyelvek elsajátítása.” (Lengyel Zsolt: Nyelvelsajátítás és nyelvtanulási formák. Veszprémi Egyetemi Kiadó, 1996. 13. p.)

Nem hagyhatom szó nélkül azonban azt a sok gondot, kudarcot, amely az idegen nyelv tanulását kísérte hazánkban. Diplomám kézhezvétele után elhatároztam, hogy tanítványaim előbb jutnak el a beszédértés és produkció szintjéig. Az iskola légköre – kísérleti nemzeti nyelvvoktató intézmény volt – mindenképpen kedvezett ezeknek a folyamatoknak. Kivételes klímát biztosított, s a nyelvtanítás *kitüntetett* szerepét élvezhettük mi, nyelvtanárok, s a nyelvtanulását a gyermekek.

A kevésbé kitüntetett helyzetű iskolák azonban küszködtek, s főleg ott, ahol a nyelvvoktató tanárok nem járhattak külföldön.

Sok gondja volt az orosz szakos tanároknak. A magunk módján kerestük a megoldásokat, több-kevesebb sikerrel. Próbálkoztunk a kétnyelvű, az egynyelvű órávezetéssel, az audio-vizuális módszerrel, illetve ennek elemeivel, s mi végül is a kommunikatív-funkcionális módszert preferáltuk. Nagyon sok szituációs gyakorlattal, vidám, játékos, kreativitást igénylő feladatokkal, oldott légkörben, intenzív tempóban vittük tanulóinkat előre. A megyei és országos eredmények pedig biztatóak voltak.

„A megértés villámfényében” módszerről olvastak azonban nagy hatással voltak rám. Az antológia sok-sok véleményt gyűjt össze. Ismerős igazságok, élmények és kudarcok szólnak meg általuk.

Meglehet, túl magabiztosnak tűnik a módszer egyik megalkotója, Makara György részéről a megállapítás:

„Magyar világhíjdonság a nyelvtanulásban.”

Popper Péter is *forradalmi* változást lát benne: „Ha ez a „villámfényes módszer” megszelídíti a nyelvtanulás gyötrelmeit, akkor feltalálóiért méltán fogják besorolni az emberek közötti kommunikáció nagy előmozdítói közé.” (39. p.)

A nyelvtanítás gyötrelmei közben mi, nyelvtanárok mindannyian sejtettük, hogy a sikertelenségnek nemcsak motivációs okai vannak. (Az orosz nyelv esetében a nyelvpolitikai kényszer.) A rendszerváltás után szabadabbá vált a pálya az angol, német, francia... nyelvek felé is. Valóban nagyobb a lehetőség, de a nyelvtanulás kínjai ettől még nem múltak el. Vágyálmaink között szerepelt az a siker, melyet gyermekkori anyanyelv-elsajátítás során megéltünk.

A gyakorlati pedagógia csak tapogatózva haladhatott előre, kipróbálta a sorra kerülő módszereket. Ma mintegy 40 nyelvtanítási irányzat létezik. A kevesebb energiát fölemésztő és nagy sikert produkáló módszer azonban váratott magára. A nyelvtanulás pszicholingvisztikai folyamatairól, amely a stratégia alapja, ugyanis keveset tudtunk.

„A nagy felfedezések néha pofonegyszerűek. Néha nagyon komplikáltak.” (Bölcs István 11. p.)

A „*Felfedező nyelvtanulás a megértés villámfényében*” nevű módszer, melynek megalkotói dr. Dálnoki-Fésűs András és dr. Makara György, a következő hipotézisből indult ki: Lehet-e a nyelvtanulás is olyasféle, mint az anyanyelv elsajátítása?

„Az ilyen tapasztalati felfedező nyelvtanulás többé nem memória, hanem csupán intelligencia kérdése, amiből mindenki elegendővel rendelkezik, aki az anyanyelvét képes volt megtanulni.” (Makara György 77. p.)

A módszer segítségével a nyelv, a beszéd nem megoldás, hanem tapasztalás útján elsajátítható készség” lesz. (Makara György 78. p.)

Makara György „A siker fortélyai” című írásában megemlíti, hogy „Mint az anyanyelvet: az idegen nyelvet is a használatból, akár minden magyarázat nélkül is megértem! *Az erre való képességünk velünk együtt született.* A dolgok értelmezési lehetősége és a megértés hirtelen villan át az agyunkon, s mint a *villám* fényében, tájékozódni tudunk, átlátjuk az összefüggéseket.” (84. p.)

A gyermeki nyelvsajátításról tudjuk, hogy rendkívül gyors – bár nem egyenletes – és hatékony. Ha az anyanyelv elsajátításának „hogyan”-ja beépülne az idegen nyelvek tanulási folyamatába, sok fölösleges kintól és kudarcból kímélhetnénk meg magunkat.

A grammatika tanítása, megtanulása az egyik sarkalatos pontja ennek a folyamatnak. A gyermeknyelvkutató és pszicholingvista Lengyel Zsolt ezzel kapcsolatosan a következőket írja: „Az idegen nyelvek elsajátításának egyik lendítője az ún. *spontán szabályelvönás*. Tehát az általános emberi tulajdonság, hogy mindig törekszünk a jelenség mögé nézni, azt felderíteni, hogy a felszínen megjelenő jelenségeket milyen általánosabb szabályok mozgatják.” (Lengyel Zsolt: Nyelvsajátítási és nyelvtanulási formák. 1996. 92. p.)

A „modern nyelvtanítás”, amelyet a szerzők a „*hagyományos*” jelzővel látnak el, a minél korábbi és gyakoribb verbális megnyilatkozásokra épít, a „Villám” viszont ennek ellenkezőjét teszi. Jelszavuk: Hallgatni arany! Sem a grammatikai magyarázatokat nem „követik el”, sem a

beszédprodukciónak nem erőltetik. A kezdeti hallgatás korszaka azonban nem a semmittevésé, sokkal inkább a megértésé. Ez viszont teljes!

Egy újabb „merész” lépése a módszernek egyrészt a kétnyelvűség – a ma megjelenő egynyelvű könyvekkel szemben –, másrészt a sorrendcsere. Előbb magyarul, majd idegen nyelven közlik a mondatokat. A második nyelv tanulásában nem kell tehát megismételni azokat a félreértelmezési buktatókat, amiket az első anyanyelv esetében megtettünk: „Az anyanyelvi fordítás átsegít a megértés nehézségein.” (Makara György 86. p.) Ugyancsak a fordítás segít kialakítani az idegen nyelven gondolkodás folyamatait. „Az idegen nyelvi gondolkodást hasonlóan kell elsajátítani. Nem mondat-szerkezeteket, hanem szerkezet-átváltásokat, nem kifejezéseket, hanem azok *transzformációit* kell – minden róluk való gondolkodás nélkül – megértenünk. „Ehhez kell elegendő nyelvi tapasztalat, hogy a mögöttes rendszer magától értetődővé váljék.” (Makara György 105. p.)

A módszer tehát a következő didaktikai lépéseket ajánlja:

1. Sok-sok szöveget hallgatnak két nyelven (Többféle előadásban, több előadótól).
2. Ezeket ismételni és kimondani kell.
3. Tartózkodnak az idő előtti önálló szövegalkotástól.
4. Előbb a reprodukció, majd a produkció következik.

A program tehát az agykutatás és a gyermeknyelv-kutatások eredményeit igyekszik hasznosítani akkor, amikor az értés → produkció sorrendjét állítja föl a hagyományos iskolákkal ellentétben. A „Villám” módszer egyik legforradalmibb változtatása ez. Makara György tréfás megjegyzése jól érzékelteti a szemléletváltást: „Lehet, hogy a nyelvtanítás/nyelvtanulás fordítva ül a lován?” (119. p.)

Lehetséges, hogy ezek után a beszédértés a nyelvtanítás Achilles-sarka?

A gyermeknyelvkutatók már megállapították, hogy a beszédpercepció és produkció asszimetriája életünk végéig megmarad az anyanyelven belül is. „Az idegen nyelvek tanulásában még szembetűnőbb a kétféle készség asszimetriája.” (Lengyel Zsolt: Nyelvelsajátítási és nyelvtanulási formák 24. p.)

A kérdés az, hogy miként lesz ebből a „nyelvi fürdőzésből” beszédprodukció és grammatika-ismeret?

A jól válogatott, mindenki számára *érthetővé tett* idegennyelvi minták... nagy bősége elindítja az agy spontán elemző képességét.

Egy idő után pedig természetes és nem erőltetett módon fölerősödik a nyelvet tanulóban a vágy a megszólalásra. Az „agyunk az egyre halmozódó nyelvi információ-káoszából hamar megteremtí a maga belső rendjét.” (Makara György 121. p.)

A szerzők a hagyományos és a „Villám”-módszer nyelvtanulási mikéntjét is az agyféltekék működéséhez kapcsolják.

A hagyományos iskolák a bal agyféltekét bombázzák. Nyelvtant tanítanak, lassabb a nyelvtanulás tempója, mindent *tudatosítanak!*

Gósy Mária a tudatosság hátrányáról azt írja, hogy „a felnőtt beszélő minden közlésekor azonnal minősíti is önmagát.” (173. p.) Az önminősítés pedig szorongást, gátlást eredményezhet. „A szorongás minden teljesítményünk gátja. Különösen hangos megnyilatkozásé, és leginkább az idegen nyelven.” (Gósy Mária 173. p.)

A jobb agyfélteke kihasználatlanabb. A „villám” módszer viszont ennek esélyeit növeli meg a spontán nyelvelsajátítási folyamatok technikájával.

Találó elnevezése ennek az elsajátítási módnak: *a nyelvi fürdőzés vagy a hógolyó-módszer!*

A szerzők a relaxa kísérleteiből elindulva jutottak el a jelenig. A relaxa nyelvtanulás igazolt előnyei – a jobb koncentráció, az agyban fokozódó alfa aktivitás, az ellazulás nyelvi gátlást oldó hatása – indította el a kutatókat a „villám” iskolájáig. A Relaxa Kft. volt ui. 8-9 évvel ezelőtt a „villám” bölcsője. A mára kidolgozott nyelvtanulási módszer azonban nemcsak relaxáláshoz kötött. Anélkül is, oktató módon, csoportos oktatás keretében is, tanári segítséggel is életképes.

Ugyanakkor a gyermeknyelv-kutatás által fölvetett kérdés volt a gyermeki és felnőttkori nyelvelsajátítási különbség. A gyermek nyelvelsajátítása rendkívül gyors. A felnőttkorban vajon elveszítjük ezt a rendkívüli adottságunkat?

A „Kritikus periódus” elmélete szerint a 9–12 éves, tehát pubertáskorig megmarad a nyelvelsajátítás intenzitása, rugalmassága. Eszerint viszont a periódust követő nyelvtanulás minőségileg alacsonyabb eredményt produkál a nyelvtudás terén.

A kérdés tehát az, hogy eltűnik ez a képességünk a pubertáskort követően, vagy csak tetszhalott állapotba kerül?

Lengyel Zsolt az újabb nyelvtanulási elméletekre hivatkozva említi, hogy „az UG (Univerzális Grammatika) anyanyelv által nem kierovert részei nem tűnnek el egyszer s mindenkorra, hanem csak „tetszhalott” állapotba kerülnek. Éppen az idegen nyelv oktatása az, amely életet lehel a „tetszhalott” grammatikai és szemantikai struktúrába.” (Lengyel Zsolt: Nyelvelsajátítási és nyelvtanulási formák 13. p.)

Pléh Csaba a kritikus periódus elméletét is rugalmasabban értelmezi.

Véleménye szerint könnyen lehet, hogy csak *különösen érzékeny* periódusról van inkább szó.

Egy időben a kritikus periódust az agykéreg hajlékonyságával látták összefüggésben.

Ma nem agyi változást, hanem inkább az *elsajátítás eljárásait* látják másnak. (A túlzott elemző, tudatos gondolkodást, amely belső gátat teremt a nyelvtanuló számára.)

A felnőttkori nyelvtanulás nehézségeit fokozza a régi automatizmusok kiegészítése újakkal.

Sok kérdés lezáratlan még a témával kapcsolatban. (Vajon több artikulációs bázis alakul ki, vagy egy rugalmas rendszeré alakul több nyelv esetén? Egy vagy kettő, egymástól független beszédcentrum alakul ki?)

A pénzügyileg és szokásrendszerében *nemzetközivé* váló világ számára a nyelvelsajátítás, nyelvtanulás ügye nem egy a sok közül. *Közüggvé vált!*

„Közelebb kerültünk egymáshoz, érteni akarjuk egymást. Vagyis: lebomlanak a kultúrák közötti előítéletek.” (Popper Péter 43. p.)

A nyelvtanulás forradalmi átalakulásának megérték a feltételei!

Az „Antológia” izgalmas, újszerű ismereteket adó szakirodalmi anyag és olvasmány. A nyelv – már kitüntetett szerepével fogva is – mindenki ügye. A gyűjtemény körbejárja a szakma legnagyobbjait. A vélemények a kutató és a magánember megnyilatkozásai is egyszerre. A „Villám” megalkotói betekintést adnak nemcsak saját, de más, ismertebb nyelvtanítási módszerekbe is. Természetesen propagálják saját módszerüket a három év tapasztalatai alapján.

A könyv szerkesztői gyakorló pedagógusokat is megszólaltatnak. Ezek többsége sikereit mondja el. Kudarcról csak kevesen vallanak.

Kinek ajánlják ezt a nyelvtanulási módszert? Mindenkinék: fiatalnak, idősebbeknek, kezdőknek, újrakezdőknek, haladóknak...

A gátlásokkal küszködő ember számára nagyon biztatóak Rot Sándor szavai:

„Tapasztalataim bizonyítják, hogy az út a nyelvhez az ember szívén keresztül vezet. Ha szeretjük, ha van hozzá motiváció, könnyű szert tenni rá, s minden újabb nyelv könnyebb az előzőleg elsajátított nyelvnél.” (29.p.) „Aki egy nyelvet tud – azaz az édesanyanyelvet, – képes egy másikat is elsajátítani.” (30. p.)

A módszer megalkotói határozottan vallják: módszerük nem egy újabb alternatív módszer, „Vállalnia kell trónkövetelő voltát!”

Az előszót író Bölcs István szerint: „hasznos közörmök forrása (lehet). Ha Önök is úgy akarják.” (5.p.)

A „Villám” fénnyében autológia '95–97. Szerkesztette: Makara György.

Illusztrációk: Sárközy Endre. Budapest, 1997. 216. p.